

Instruktion

för

**Socken-Deputerade till wården af Häre-
rads-Allmänningarne i Stockholms Län.**

§ 1.

I hvarje Socken wälja egare och innehafware af hemman, inom sig, årligen wid Walborgsmässo-
Socknestämman, en eller flera Deputerade med det uppdrag, här nedan sägs, att fortfara under ett år från den 1:sta nästföljande Juli. På samma gång utses för hvarje Deputerad en Suppleant att inträda i den förres ställe, om han under året dörr, eller längre tid har laga förhinder att uppdraget utöfwa.

§ 4.

Häradets Deputerade böra årligen, före Sommar-
Tingen, utse, bland Allmännings-interessenterne inom Häradet, Två Revisorer, att under nämnde Ting, å Häradshoernes wägnar, verkställa granskning af de till Herr Domhafwanden förut aflemnade räkenskaper-
na öfwer Allmänningsmedlen samt öfwer utgången af granskningen meddela sitt skriftliga eller muntliga utlåtande till Häradshövstens Protokoll.

§ 5.

Med den wetenkapliga skötseln af Allmänningen, såsom bestämmande af hyggestrakt, huggningsfält och tid, utsyningsförslag, gallringar m. m. må Deputerade sig icke befatta, men wäl sina tankar derom Säg-
mästaren meddela.

LÅNGHUNDRA HÄRADSALLMÄNNING

Inom Knivsta f.d. storkommun finns delar av tvenne härader, Ärlinghundra som omfattar Knivsta, Alsike och Vassunda socknar samt angränsande socknar i Sigtuna kommun, ävensom Långhundra som omfattar Lagga, Östuna och Husby-Långhundra i f.d. Knivsta kommun samt Gottröra, Närtuna, Kårsta och halva Össebygarn.

Häradsallmänningarna har mycket gamla anor. När odlingen i Svea- och Götaland i stort sett hade avslutats och byarna fått vissa skogsområden sig tilldelade, återstod vidsträckta av odlingar icke upptagna skogar. Dessa kallades vanligtvis allmänningar. Man skilde på *byallmänningar* - d.v.s. böndernas oskiftade skogar - och *häradsallmänningar*, som disponerades gemensamt av jordägarna i häradet. Häraderna utgjorde den urgamla indelningen för den juridiska administrationen och motsvaras i det stora hela av domsagornas områden i våra dagar.

Att häradsallmänningarna som samfälligheter är av gammalt datum bevisas av att i de gamla landskapslagarna ofta finns ganska ingående bestämmelser om häradsallmänningar liksom av Magnus Erikssons landslag från mitten av 1300-talet, vari bl.a. framgår att rätten att nyttja häradsallmänningen tillkom endast dem, som ägde eller brukade jord inom häradet.

Äganderätten till häradsallmänningarna har emellertid under sekelernas gång varit föremål för olika uppfattningar av de makthavande. Av den första skogsordningen 1617 framgår att man sökte hävda en sorts kronans äganderätt till häradsallmänningarna. Det gjordes gällande att marken tillhörde kronan men att avkastningen disponerades av jordägarna i häradet. Äganderätten är emellertid ganska oklart formulerad i de följande skogsordningarna och i de under årens lopp tillkomna lagarna. Man måste då ha i åtanke att det var först efter mitten av 1800-talet, som skogen fick något egentligt värde vid avsalu av skogsprodukter. Dessförinnan kunde skogarna endast utnyttjas för tillgodose-
ende av jordägarnas behov av bränsle, byggnadsvirke och kreatursbete.

Äganderätten blev emellertid fastställd i häradsallmänningsslagen den 13 maj 1932, där det i lagens § 2 heter: "häradsallmänning tillhör ägarna av de fastigheter inom häradet, vilka äro satta i mantal eller med vilka, enligt vad vid jorddelning bestämts, är förenad rätt till delaktighet i allmänningen". Delaktigheten utgår efter mantalet, som sedan uråldriga tider utgjort ett mått för skatteförmåga. Ett mantal skulle motsvara den areal, som ansågs kunna försörja en bonde med hushåll. För beskattningen åsattes sålunda varje hemman eller egendom ett visst mantal. I våra dagar har mantalet - det ursprungliga oförmedlade - endast betydelse för delaktigheten i häradsallmänning. Beskattningen sker som alla vet numera efter helt andra grunder. Delaktigheten följer fastigheten åt. En jordägare, som har del i en häradsallmänning, kan sålunda inte avyttra delaktigheten till någon annan utan att samtidigt avhända sig fastigheten.

Det finns 66 häradsallmänningar eller allmänningar av häradsallmänningens natur i landet. Deras totalareal är drygt 130 000 ha. Storleken varierar från den minsta 107 ha, Bro i Uppland, till den största 7 902 ha, Jönåkers i Södermanland.

Långhundra Häradsallmänning omfattar i dag 951 ha varav 806 produktiv skogsmark, 129 ha impediment 14 ha åker och betesmark samt 2 ha tomt. Markerna äro belägna på olika platser i häradet: Moralund, Moselag och Semtegen i Lagga 452 ha, Rökhålet och Stocksättra i Östuna 162 ha samt Ekdalen i Husby-Långhundra 337 ha. Inom övriga socknar i häradet finns ej någon allmänningsskogsmark.

Den blivande motorvägen Arlanda-Uppsala går rakt igenom Moralunds-skiftet och här försvinner ca 25 ha skogsmark.

Ur nu gällande reglemente för Långhundra Häradsallmänning, fastställt av Kungl. Maj:t den 4 december 1953 må de två första paragraferna citeras:

1 §

Med Långhundra häradsallmänning förstås den av ålder bestående häradsallmänningen inom Långhundra härad. Med sagda härad förstås det område, som häradet omfattat enligt den av ålder gällande häradsindelningen.

2 §

Långhundra häradsallmänning jämte därtill hörande fonder och andra tillgångar tillhör ägarna av fastigheter vilka äro satta i mantal eller med vilka, enligt vad vid jorddelning bestämts, är förenad rätt till delaktighet i allmänningen, belägna inom Lagga, Östuna, Husby-Långhundra, Gottröra, Närtuna och Kårsta socknar, ävensom ägarna av nedannämnda fastigheter inom Össebygarns socken, nämligen 4 19/24 mantal Uddra, Brollsta, Libby och Toftesta, 4 mantal Husa och Säby, 1 mantal Gillberga nr 2 (boställe), 3 mantal Ösby, 3 5/24 mantal Toftesta, 1 mantal Ramsta, 2 mantal Sundby, 2 1/2 mantal Hakunge och Rönninge, 1 mantal Gillberga, 5/8 mantal Kumla, 1/4 mantal Nybyn, 1/2 mantal Garn Lilla, 1/2 mantal Gunsarby, 1/4 mantal Gunby, 1 mantal Hersby, 1 mantal Exarby och Fastarby, 1/4 mantal Skrattby, 1/4 mantal Starby, 1/4 mantal Pukeby, 1 mantal Bromseby, 2 7/8 mantal Morsta samt 4 1/2 mantal Stångberga och Åby.

Ägarna av de i första stycket angivna fastigheterna åtnjuta delaktighet i allmänningen efter oförmedlade hemmantalet eller, i fråga om fastigheter för vilka rätten till delaktighet bestämts vid jorddelning, efter den därvid stadgade grunden.

Är genom urminnes hävd, dom eller särskild av Konungen meddelad föreskrift eller på annat lagligt sätt annorledes än ovan sägs bestämt om rätt till delaktighet i allmanningen, vare det gällande.

Beslutanderätten inom allmanningen tillkommer allmänningstämman som sammanträder minst en gång årligen. Stämman består av för varje socken av delägarna valda distriktsombud. Distriktsombud äro för

Lagga: Gustav Wass, Årby

Östuna: Edvard Linder, Åsbergby

Husby-Långhundra: Ingvar Johansson, Tarv

Gottröra: Sigurd Jansson, Trosta

Närtuna: Per Ekman, Lindberga

Kårsta: Georg Andersson, Säter

Össebygarn: Sven Dahlberg, Ösby.

Stämman väljer styrelse och revisorer. Styrelsen, som har det omedelbara ansvaret för allmänningens förvaltning består av:

Lennart Stiernstedt, Risberga, Östuna, ordf.

Nils Eskhult, Husby-by, Husby-Långhundra, v. ordf.

Sigurd Jansson, Trosta, Gottröra

Georg Andersson, Säter, Kårsta och

Bo Nilsson, Örby, Lagga.

Revisorer äro Sten Åslund, Åsgården, Lagga och Bengt Lillje, Sunnarby, Kårsta samt av Länsstyrelsen förordnad revisor, assessor Åke Hallstedt, Stockholm.

Skogarnas skötsel handhaves av jägmästare Hans Hedlund och skogvaktare Göran Friberg. Hedlund och Friberg äro också skogsförvaltare respektive skogvaktare åt övriga tre häradsallmänningar i Stockholms län. Dessa äro Seminghundra, Årlinghundra och Sollentuna.

Vid de avsides belägna f.d. skogvaktareboställena Moselag i Lagga och Ekdalen i Husby-Långhundra äro jordbruken sedan flera år tillbaka nedlagda och åkern skogsplanterad. Boningshusen äro emellertid uthyrda. Vid Moralund i Lagga är åkern utarrenderad såsom sidobruk och boningshuset bebos av Harry Lind, som utför all skogskörning till de fyra ovan redovisade allmänningarna.

På initiativ av de bägge naturvårdarna Herbert Samuelsson i Årby och Einar Levander i Morby båda i Lagga, fridlystes år 1947 ett ha gammelskog å Moralundsskiftet. Det ligger omedelbart intill den nya motorvägen och innehåller ca 300 m³ sk. (kubikmeter fast mått).

Lennart Stiernstedt



Fem fridlysta tallar på Moralundsskiftet